LIFO, 2.2.15: ***Με αφορμή την Ημέρα Μνήμης του Ολοκαυτώματος, δημοσιεύθηκε στο περιοδικό LIFO το παρακάτω άρθρο της Άλκηστης Γεωργίου με τη συνέντευξη της εικαστικού κας Άρτεμις Αλκαλάη για την έκθεσή της με θέμα τους "Έλληνες Επιζώντες του Ολοκαυτώματος".***

Τα τελευταία δύο χρόνια η εικαστικός Άρτεμις Αλκαλάη πραγματοποιεί ένα τεράστιο -σε δυσκολία αλλά και σε σημασία- φωτογραφικό πρότζεκτ. Διασχίζοντας ολόκληρη την Ελλάδα (και προσεχώς και το εξωτερικό) η Αθηναία δημιουργός έρχεται σε επαφή και φωτογραφίζει τους τελευταίους εναπομείναντες Έλληνες Εβραίους επιζώντες του Ολοκαυτώματος, πραγματοποιώντας μία "βουβή" σπουδή πάνω στο τραύμα και την μνήμη που μένουν ανεξίτηλα μετά από εβδομήντα ολόκληρα χρόνια. Αυτή η "Αφήγηση χωρίς λόγια", αν και κινείται γύρω από μία εικαστική θέαση του θέματος, αποτελεί σήμερα την μοναδική ίσως καταγραφή των ελάχιστων εναπομεινάντων Ελλήνων που κατάφεραν να επιβιώσουν από την ναζιστική φρίκη των στρατοπέδων συγκέντρωσης. Ένα συγκλονιστικό, όσο και συγκινητικό εγχείρημα. Περισσότερα από την ίδια την δημιουργό.

Who is who: Η Άρτεμις Αλκαλάη γεννήθηκε στην Αθήνα το 1957. Σπούδασε ζωγραφική στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών με τον Γιάννη Μόραλη και τον Δημήτρη Μυταρά, και σκηνογραφία με τον Βασίλη Βασιλειάδη. Συνέχισε τις σπουδές τις στο New York University, ενώ έχει διδαχθεί υφαντουργία και φωτογραφία. Έργα της εκθέτονται στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό. Τα περισσότερα έργα της είναι μικτή τεχνικής, συνδυάζοντας την ζωγραφική, στη γλυπτική, την υφαντική, την φωτογραφία και την ψηφιακή τέχνη.

φωτογραφία: Χάινς Κούνιο: Γεννήθηκε, εκτοπίστηκε και ζει στη Θεσσαλονίκη.

Φωτογραφίζετε Έλληνες επιζώντες του Ολοκαυτώματος. Πώς προέκυψε η ιδέα αυτού του πρότζεκτ;

Το έργο βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη, κι έτσι ο πρώτος τίτλος που μου έρχεται στο μυαλό είναι: "Αφήγηση χωρίς λόγια". Η φωτογράφιση Ελλήνων εβραίων που επέζησαν των ναζιστικών στρατοπέδων εξόντωσης είναι ένα θέμα που με έχει

Phoca PDF

απασχολήσει από μικρή. Πολλά μέλη της οικογένειας μου χάθηκαν στα στρατόπεδα. Έχουν ήδη συμπληρωθεί σχεδόν 70 χρόνια από την απελευθέρωση του Άουσβιτς, και τώρα που πολλοί από του συγγενείς μου έφυγαν από τη ζωή αποφάσισα να ξεκινήσω αυτό το πρότζεκτ.

Αννα Μορντεχάι: Η οικογένεια της κατάγεται από τα Γιάννενα, εκτοπίστηκε όμως από την Κέρκυρα. Σήμερα ζει στην Αθήνα.

Phoca PDF

Φωτεινή Ραψομανίκη (πρώην Ερικέτη Βελλέλη): Κατάγεται από την Κέρκυρα, απ' όπου και εκτοπίστηκε. Παντρεύτηκε μετά τον πόλεμο Έλληνα χριστιανό ορθόδοξο και άλλαξε όνομα και θρησκεία. Σήμερα ζει στην Κέρκυρα.

Πότε ξεκινήσατε το όλο εγχείρημα;

Η έκθεση στην Gallery 7 το 2010 με θέμα "σπίτι: μια εγκατάσταση", και η έκθεση το 2012 στο Beton 7 "σπίτι: μια περιπλάνηση" υπήρξαν οι βάσεις πάνω στις οποίες στηρίχτηκε αυτή η σειρά φωτογραφιών. Συντροφιά με τα μικρά μου έργα - τα σπίτια - περιπλανήθηκα σε όλη την Αθήνα, συνάντησα και συνομίλησα με πάρα πολύ κόσμο και ομάδες με ιδιαίτερο χαρακτήρα. Μία από αυτές τις ομάδες ήταν και οι επιζώντες από τον Ελλαδικό χώρο, στη φωτογράφιση των οποίων έχω αφοσιωθεί τα δύο τελευταία χρόνια. Με συγκλονίζει αφενός αυτή η οριακή εμπειρία τους, και αφετέρου η εσωτερική τους δύναμη και η σοφία που αποκόμισαν.

φωτογραφία: ***Έστερ Κοέν: Από τα Γιάννενα, σήμερα ζει στην Αθήνα.***

Έχω την εντύπωση ότι υπάρχει ένα μεγάλο κενό όσον αφορά την καταγραφή των Ελλήνων Εβραίων που επιβιώσανε από το Ολοκαύτωμα. Ήταν οι ίδιοι που επιλέξανε για χρόνια αυτή την σιωπή, από φόβο;

Αντιληφθήκατε τέτοια συναισθήματα όταν τους συναντήσατε; Η μνήμη υπήρξε τραυματική και ανείπωτη για ολόκληρες δεκαετίες. Πολύ πρόσφατα ξεκίνησαν οι μαρτυρίες. Στη συγκεκριμένη δουλειά η μνήμη μετουσιώνεται σε "εικαστικό έργο" όπου τα λόγια δεν χρειάζονται και η εικόνα μεταφέρει όλα τα μηνύματα. Οι φωτογραφίες αυτές έχουν ένα διαδραστικό χαρακτήρα που δένει το τοπίο της μνήμης με το άμεσο παρόν και το μέλλον.

Ζανέτ Σέβη- Ναχμία: Από τα Γιάννενα, από όπου εκτοπίστηκε και ζει μέχρι σήμερα.

Πόσα πορτρέτα έχετε τραβήξει ως τώρα, και πού χρειάστηκε να ταξιδέψετε για το πρότζεκτ;

Μέχρι τώρα έχω φωτογραφίσει 21 ανθρώπους, 17 γυναίκες και 4 άντρες. Υπάρχουν δύο στην Κέρκυρα και λίγοι ακόμη στη Θεσσαλονίκη με τους οποίους είμαι σε επαφή κι ελπίζω να συμπεριληφθούν στη δουλειά μου. Προσπαθώ να συμπεριλάβω όλες

Phoca PDF

τις κοινότητες που άκμασαν προπολεμικά. Αφού φωτογράφισα αυτούς που ζουν στην Αθήνα, ταξίδεψα στην Κέρκυρα, στα Γιάννενα, στη Θεσσαλονίκη, στο Βόλο, στη Λάρισα για να συναντήσω κι' αυτούς που προέρχονται από κοινότητες που αφανίστηκαν ολοσχερώς όπως η Άρτα, η Καστοριά κλπ. Πρόσφατα πήγα στη Ρόδο με αφορμή την επέτειο των 70 χρόνων από την εκτόπιση, όπου γνώρισα κάποιους που ζουν στο εξωτερικό, στην Ιταλία, στο Βέλγιο, στην Αμερική. Θα ήθελα να ταξιδέψω και εκτός Ελλάδας μιας που πολλοί μετανάστευσαν μετά τον πόλεμο μακριά όχι μόνο από την Ελλάδα αλλά κι από τη την Ευρώπη, αναζητώντας ένα ειρηνικό καταφύγιο.

Ζάννα Σαντικάριο-Σαατζόγλου: Γεννήθηκε στην Θεσσαλονίκη απ' όπου και εκτοπίστηκε. Σήμερα ζει ακόμα στην γενέτειρα της

Ζερμαίν Κοέν: Γεννηθηκε στη Θεσσαλονίκη, κατέφυγε στην κατοχή στην Αθήνα απ' όπου και εκτοπίστηκε. Τωρα ζει στην Αθηνα. Είναι η μεγαλύτερη, ετών 104!

Phoca PDF

Ισαάκ Μιζάν: από την Αρτα, σήμερα ζει στην Αθήνα.

Πώς ακριβώς εντοπίζετε και έρχεστε σε επαφή με τους ανθρώπους αυτούς;

Δυσκολευτήκατε να τους βρείτε; Δεν είναι ιδιαιτέρα δύσκολη η επαφή αυτή. Είμαι σε συνεχή επικοινωνία με πολλές οικογένειες και εβραϊκές κοινότητες ανά την Ελλάδα και τον κόσμο, αλλά και με οίκους ευγηρίας όπως το Ρέστειο στην Αθήνα και το Σαούλ Μοντιάνο στη Θεσσαλονίκη. Κάθε οικογένεια έχει κάποιον συγγενή, φίλο, γνωστό που επέζησε και η βοήθεια τους έχει υπάρξει πολύτιμη. Τι αντιδράσεις λάβατε ως τώρα από τους 21 πρωταγωνιστές των πορτρέτων; Υπήρχαν άνθρωποι που δεν ήθελαν να φωτογραφηθούν ή που ήταν κατηγορηματικά αρνητικοί απέναντι στο πρότζεκτ; Με δέχτηκαν με εξαιρετική καλοσύνη και ευγένεια οι ίδιοι, τα παιδιά τους, τα εγγόνια τους. Υπήρξαν ελάχιστες περιπτώσεις ανθρώπων που δεν ήθελαν να φωτογραφηθούν. Τρεις απ' αυτούς αρνήθηκαν να συμμετάσχουν. Είναι κάτι που το καταλαβαίνω και το σέβομαι απολύτως. Ο χρόνος είναι σχετικός, η ψυχή είναι άχρονη . . . Ο καθένας βιώνει, αντιλαμβάνεται και αντιδρά διαφορετικά. Προσπαθούν να κρατήσουν μακριά τα φαντάσματα του παρελθόντος με όποιο τρόπο μπορούν για να συνεχίσουν να ζουν. Πολλές φορές η οικογένεια τους προσπαθεί να τους προστατεύσει από την αναβίωση του τραύματος.

Phoca PDF

Κορίνα-Νίνα Άντζελ: Γεννήθηκε κι εκτοπίστηκε από τη Θεσσαλονίκη, όπου ζει ακόμα και σήμερα.

Μοσέ Κοέν: Από την Ρόδο. Ο μικρότερος σε ηλικία επιζών. Πήγε στο στρατόπεδο στα 14 αλλά δήλωσε ότι είναι 16 ώστε να μην πάει κατευθείαν για θανάτωση. Παιδιά, γέροι και ανίκανοι για εργασία θανατώνονταν αμέσως. Σήμερα ζει στο Λος Άντζελες.

Phoca PDF

Λέα Τουριέλ: Επίσης από Ρόδο. Τώρα ζει στις Βρυξέλλες. **"Οι τρεις επιζώντες από τη Ρόδο φωτογραφήθηκαν στο νησί τέλη Ιουλίου, όπου είχαν πάει για να μνημονεύσουν τα 70 χρόνια εκτόπισης. Μαζεύτηκαν 400 άνθρωποι απ' όλον τον κόσμο - απόγονοι Ρόδιων Εβραίων."**

Για τι ηλικίες μιλάμε κυρία Αλκαλάη;

Είναι όλοι μεταξύ 86 και 104 ετών. Επιζούν σήμερα αυτοί που πήγαν πολύ νέοι στα στρατόπεδα. Ο κύριος Μοσέ Κοέν 84 χρονών είναι ο νεώτερος, ενώ η κυρία Ζερμαίν Κοέν η γηραιότερη στα 104! Δεν έβαλα ηλικίες στα πορτρέτα, γιατί ακόμη και τώρα οι περισσότεροι δεν θέλουν να αναγράφεται η ηλικία τους!

Υπήρχαν στιγμές μεγάλης συναισθηματικής φόρτισης κατά τις συναντήσεις αυτές;

Αναπόφευκτα η όποια κουβέντα μας έκανε κύκλους, γύριζε στα πριν και στα μετά, στα οδυνηρά αλλά και στα όμορφα. Η ανέμελη ζωή πριν το στρατόπεδο, η επιστροφή, η προσπάθεια να γραπωθούν στη ζωή, η δημιουργία μιας νέας οικογένειας. Σε ένα τόσο βιωματικό πρότζεκτ φορτίζονται και οι δύο πλευρές.

Phoca PDF

Phoca PDF

Ματίλντα Βιτάλ: Από την Κέρκυρα από όπου και εκτοπίστηκε.

Ματίκα Αζαριά: Γεννήθηκε κι εκτοπίστηκε από τη Θεσσαλονίκη, όπου ζει ακόμα και σήμερα.

Σήμερα ζει στην Αθήνα. Και ποια ήταν η συνηθέστερη αντίδραση των περισσοτέρων;

Εκτός από την φωτογράφιση κάνατε και κάποιου είδους κουβέντα, 'συνέντευξη', σχετικά με την εμπειρία τους; Μου δώρισαν απλόχερα το απόσταγμα όλης τους της ζωής και τους χρωστώ απέραντη ευγνωμοσύνη. Αλλά ακόμη και όσοι δίστασαν στην αρχή, κατόπιν με εμπιστεύτηκαν απόλυτα και "δουλέψαμε" μαζί για ώρες με συγκίνηση και χαρά παρά την προχωρημένη ηλικία τους. Το πρότζεκτ είναι κυρίως εικαστικό. Δρα δηλαδή δια μέσου της εικόνας κυρίως, αλλά η αφήγηση ήταν πάντα παρούσα.

Νάκη Μπέγα: Από τα Τρίκαλα. Εκτοπίστηκε από εκεί. Μετά τον πόλεμο παντρεύτηκε στη Λάρισα όπου ζει μέχρι σήμερα. Νάκη Μπέγα: Από τα Τρίκαλα. Εκτοπίστηκε από εκεί. Μετά τον πόλεμο παντρεύτηκε στη Λάρισα όπου ζει μέχρι σήμερα.

Μιλήστε μας για αυτό το "σπιτάκι" που πρωταγωνιστεί στις φωτογραφίες. Ποιος είναι ο συμβολισμός του;

Αναφέρω παραπάνω τη λέξη "δουλέψαμε" γιατί στο ίδιο πορτρέτο μαζί με τους ανθρώπους αυτούς τοποθετώ κι ένα έργο μου, ένα μικρό σπίτι. Αποτελεί σύμβολο της οικογένειας που έχασαν αλλά και της οικογένειας που έφτιαξαν από την αρχή κατά την επιστροφή τους. Επιστροφή όχι απαραίτητα στο σπίτι τους το οποίο είχε καταπατηθεί, γκρεμιστεί, χαθεί. Το σπίτι αυτό γεφυρώνει το εικαστικό έργο με το ντοκουμέντο. Συμβολίζει, τέλος, τον 'χώρο' ανάμεσα σε εμένα και στον άνθρωπο που φωτογραφίζω.

Phoca PDF

Νίνα Νεγρίν: Γεννήθηκε, εκτοπίστηκε από τα Γιάννενα όπου ζει και τώρα.

Ρόζα Χανάν- Μαλέλ: Από τη Ρόδο όπου γεννήθηκε, έζησε, κι εκτοπίστηκε. **Σήμερα ζει στη Ρώμη.**

Phoca PDF

Ντίνος Μάτσας: Γεννήθηκε, έζησε κι εκτοπίστηκε από την Κέρκυρα. Τωρα ζει στο Βόλο.

Το ανεξίτηλο σημάδι με τον αριθμό του στρατοπέδου στο χέρι των επιζώντων πώς λειτουργεί σήμερα, τόσες δεκαετίες μετά, στην ψυχολογία τους;

Ο αριθμός του στρατοπέδου στο χέρι συντροφεύει τους περισσότερους. Τμήμα της ζωής τους που ενώνει το παρελθόν με το παρόν. Συνάντησα όμως και δυο γυναίκες που αποφάσισαν να το αφαιρέσουν, να συνεχίσουν χωρίς αυτόν. Αλήθεια, μπορεί κανείς να υπολογίσει πόσοι Έλληνες Εβραίοι επιζώντες του Ολοκαυτώματος ζουν ακόμα; Όχι πολλοί πλέον, λίγοι ακόμη στη Θεσσαλονίκη και την Κέρκυρα. Μερικοί ζουν στην Αργεντινή, στις Ηνωμένες Πολιτείες, στο Κονγκό, στη Νότια Αφρική, στο Ισραήλ.

Σάντρα Μάτσα-Κοέν: Από την Κέρκυρα. Τώρα ζει στην Αθήνα.

Ζούμε σήμερα σε μία Ελλάδα όπου ο ρατσισμός έχει εκτοξευθεί. Ένα ακροδεξιό νεοναζιστικό κόμμα υπάρχει στην Βουλή, εκπρόσωποι του οποίου -αλλά και οπαδοί του- κάνουν λόγο ακόμα και για άρνηση του Ολοκαυτώματος. Τι λέτε για όλα αυτά;

Η πρόσφατη άνοδος των ακροδεξιών και νεοναζιστικών κομμάτων στην Ευρώπη της οικονομικής κρίσης αποδεικνύει ότι η ΜΝΗΜΗ είναι απαραίτητη. Ειδικά σήμερα η εμπειρία του παρελθόντος θα έπρεπε να μας οδηγεί σε αποδοχή της διαφορετικότητας, σε συνεργασία με τον Άλλον. Γνωρίζω ότι υπάρχουν πολλοί που αμφισβητούν το Ολοκαύτωμα, και το θεωρώ θλιβερό. Ακόμη πιο θλιβερό είναι το γεγονός ότι οι αρνητές του βρίσκουν όλο και περισσότερους οπαδούς. Πηγή:

Στέλλα Κοέν: Από τα Γιάννενα όπου ακόμη ζει.

Phoca PDF

Πόσο σημαντική είναι σήμερα λοιπόν η καταγραφή των ανθρώπων που έζησαν στο πετσί τους την φρίκη του Ολοκαυτώματος , και δυστυχώς αρχίζουν σταδιακά να εκλείπουν λόγω ηλικίας;

Ο αντισημιτισμός, όπως υποστηρίζει η καθηγήτρια πανεπιστημίου Αννα Φραγκουδακη στο "Η σχέση του αντισημιτισμού και του ρατσισμού με την ελληνική εθνική ταυτότητα", είναι βαθιά ριζωμένος στη κοινωνία μας εδώ και αιώνες. Ανά περιόδους αλλάζει μορφή και ονόματα, έτσι ώστε να μην είναι αναγνωρίσιμος ακόμη και σε αυτούς που τον υιοθετούν. Αποτελεί το πρότυπο και τη βάση κάθε ρατσισμού και γι' αυτό είναι εξαιρετικά επικίνδυνος. Μας αφορά όλους κι όχι μόνο τους "εμπλεκόμενους", αυτούς δηλαδή που φωτογραφίζω. Κάτω από τη στέγη του συσπειρώνονται ομάδες και άνθρωποι όλων των ιδεολογιών εναντίον ενός φαντασιακού κοινού εχθρού, ενός δαίμονα που ευθύνεται για όλα τα κακά της ανθρωπότητας.

Ποια είναι η λύση ώστε να μην ξεχαστεί η ίδια η ιστορία κυρία Αλκαλάη;

Μόνη λύση η απαραίτητη εγρήγορση ενάντια στην διαστρέβλωση και παραποίηση της Ιστορίας. Οι άνθρωποι που φωτογραφίζω δεν είναι γέννημα κάποιας καλλιτεχνικής φαντασίας. Είναι πρόσωπα υπαρκτά, όπως είναι και οι αριθμοί που διακρίνονται στο χέρι τους. Δεν θέλω να αποδείξω, να καταδείξω, ούτε να υποδείξω τίποτα, μόνο να αποτίσω φόρο τιμής μέσω μιας αφήγησης χωρίς λόγια . . .

Στερίνα Κοέν: Από την Καστοριά. Σήμερα ζει στην Θεσσαλονίκη.

Ποιο είναι το μέλλον του πρότζεκτ; Επόμενα σχέδια;

Να συνεχίσω την περιπλάνηση μου μέχρι να φωτογραφίσω όσους περισσότερους μπορώ. Η επαφή μαζί τους είναι πηγή μεγάλης συγκίνησης και γνώσης.

Phoca PDF

Χρυσούλα Ελιασάφ και Φορτυνέ Γκανή: Οι δυο αδελφές από τα Γιάννενα που σώθηκαν και ζουν στην Αθήνα.

Πηγή: www.lifo.gr

Phoca PDF